

प्र.१ अ) दिलेल्यापर्यायांपैकीयोग्यपर्यायनिवडूनविधानेपूर्णकरा:

- १) अ) पहिला फ्रान्सिस २) क) अश्मयुगीन ३) क) प्रभाकर ४) क) श्रीशिवछत्रपती

प्र.१ आ) पुढीलपैकी चुकीची जोडी दुरुस्त करून पुन्हा लिहा.

- १) ४) चुकीची जोडी- नॅशनल लायब्ररी – पुणे (नॅशनल लायब्ररी – कोलकाता)
२) ४) चुकीची जोडी - बेंजामिन ट्युडेला-जगाचा नकाशा व पृथ्वी गोलाचे आरेखन (बेंजामिन ट्युडेला जगातील पहिला युरोपीय शोधक प्रवासी)
३) ३) चुकीची जोडी - उद्याचा संसार –विश्राम बेडेकर (उद्याचा संसार – आचार्य प्र.के.अत्रे)
४) २) चुकीची जोडी –बोरोबुदुर- राष्ट्रीय वारसास्थळ (बोरोबुदुर– जागतिकवारसास्थळ)

प्र.२ अ) दिलेली संकल्पना चित्र पूर्ण करा. (कोणतेही दोन)

- १) अ) भविष्यातील पिढ्यांसाठी दुर्मिळ भारतीय चित्रपटांचा शोध घेणे, ते मिळवणे आणि चित्रपटांच्या वारशांचे जतन करणे.
आ) चित्रपटांशी संबंधित महत्त्वाच्या बाबींचे वर्गीकरण करणे, त्यांच्या कायमस्वरूपी नोंदी तयार करणे आणि संशोधन करणे.
इ) चित्रपट संस्कृतीच्या प्रसाराचे केंद्र प्रस्थापित करणे.
२) अ) आचार्य अत्रे आ) घाशिराम कोतवाल इ) वसंत कानेटकर ई) टिळक आणि आगरकर
३) पुढील संकल्पनाचित्र पूर्ण करा:

मंदिर शैली	नागर	द्राविड
वैशिष्ट्ये	उत्तर भारतातील शैली यात क्रमशः लहान होत जाणाऱ्या शिखरांच्या प्रति-कृती वरपर्यंत रचलेल्या असतात.	दक्षिण भारतातील शैली यात क्रमशः लहान होत जाणारी प्रतीकृती पण उंची कमी असते.
उदाहरणे	महाराष्ट्रातील भूमीज कुतुबमिनार	दक्षिणेकडील गोपुर -

प्र.२ आ) पुढील संकल्पा स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

- १) छत्रपती शिवाजी महाराज वस्तुसंग्रहालय , मुंबई:
१) इसवी सन १९०४ साली मुंबईतील काही प्रतिष्ठित नागरिकांनी एकत्र येऊन प्रिन्स ऑफ वेल्सच्या भारतभेटीच्या स्मरणार्थ एक वस्तुसंग्रहालय उभारण्याचा निर्णय घेतला.
२) इसवी सन १९०५ च्या नोव्हेंबर महिन्यात या संग्रहालयाच्या इमारतीची पायाभरणी झाली आणि संग्रहालयाचे नाव प्रिन्स ऑफ वेल्स म्युझिअम ऑफ वेस्टर्न इंडिया असे निश्चित करण्यात आले.
३) इसवी सन १९९८ मध्ये संग्रहालयाचे नाव बदलून 'छत्रपती शिवाजी महाराज वस्तुसंग्रहालय' असे ठेवण्यात आले.
४) संग्रहालयाची वास्तू इंडो-गोथिक शैलीत बांधलेली आहे..
५) तिला मुंबई शहरातील पहिल्या प्रतीची सांस्कृतिक वारसा इमारत असा दर्जा देण्यात आला आहे.
६) संग्रहालयातील कला, पुरातत्त्व आणि निसर्गाचा इतिहास अशा तीन वर्गात विभागलेल्या सुमारे पन्नास हजार पुरावस्तू संग्रहित केलेल्या आहेत.
२) लोककलेच्या परंपरा:
१) भारतातील प्रत्येक प्रदेशाच्या वैविध्यपूर्ण अशा लोकगीत, लोकवाद्य, लोकनृत्य, लोकनाट्याच्या परंपरा आहेत.
२) महाराष्ट्रातही लोककलेच्या अनेक परंपरा अस्तित्वात आहेत.
३) या लोककला धार्मिक उत्सव आणि समाजातील जीवन यांचा एक अभिभाज्य भाग म्हणून विकसित झाल्या.
४) कोळीनृत्य, तारपा नृत्य, कोकणातील दशावतार, पोवाडा, कीर्तन, जागर-गोंधळ ही त्यांपैकी काही ठळक उदाहरणे

आहेत.

३) संज्ञाकोश:

- १) इतिहासातील संज्ञा वेगळ्या काढून त्या समजावून सांगणारे कोश इतिहासात तयार करतात.
- २) अभ्यासकांना त्याचा उपयोग होतो.
- ३) इतिहास विषयाच्या अभ्यासकांना कोशरचनेच्या कामात भरपूर संधी उपलब्ध आहेत.
- ४) कोणत्याही विषयाचा कोश असो त्याला इतिहासाची जोड आवश्यक आहे.
- ५) प्रत्येकी विषयाला इतिहास असतो, इतिहास अभ्यासक कोशांच्या अभ्यासातून घटना कोश, दिनविशेष, व्यक्तिकोश, संज्ञाकोश, तयार करण्यात सहभागी होऊ शकतात.

प्र.३ अ) पुढील विधाने सकारण स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

- १) १) जॉर्ज विल्हेस फ्रेडरिक हेगेल' या जर्मन तत्त्वज्ञाने ऐतिहासिक वास्तव तर्कशुद्ध पद्धतीने मांडले गेले पाहिजे यावर भर दिला.
२) इतिहासातील घटनाक्रम प्रगतीचे टप्पे दर्शवणारा असतो.
३) त्याच बरोबर इतिहासाची मांडणी इतिहासकाराला वेळोवेळी उपलब्ध असणाऱ्या पुराव्यानुसार बदलत जाणे स्वाभाविक असते, असे प्रतिपादन त्याने केले.
४) त्याच्या याच विवेचनामुळे इतिहासाच्या अभ्यास पद्धती विज्ञानाच्या पद्धतीपेक्षा वेगळ्या असल्या तरी त्या कमी प्रतीच्या नाहीत, अशी अनेक तत्त्वज्ञांची खात्री पटली.
  - २) १) महाराष्ट्रात राष्ट्रवादी इतिहास लेखनात विष्णुशास्त्री चिपळूणकर यांच्यापासून प्रेरणा मिळाली.
२) भारतीयांनी ब्रिटिशांविरुद्ध दिलेल्या स्वातंत्र्यलढ्याला प्रेरणा देण्यासाठी राष्ट्रवादी इतिहासलेखनाचा उपयोग झाला.
३) त्यामध्ये स्वातंत्र्यवीर विं.दा. सावरकारांनी लिहिलेले 'द इंडियन वॉर ऑफ इन्डिपेन्डन्स १८१७' (१८५७ चे स्वातंत्र्यसमर) या पुस्तकाचे विशेष महत्त्व आहे.
४) राष्ट्रवादी इतिहास लेखनाच्या प्रभावामुळे प्रादेशिक इतिहास लिहिण्यालाही चालना मिळाली.
  - ३) १) ऐतिहासिक स्थळांचे जतन व संवर्धन करणे हे एक मोठे आव्हान आहे.
२) आपल्या देशाला प्राचीन मध्ययुगीन आणि अर्वाचीन अशा ऐतिहासिक स्थळांचा वारसा आहे.
३) याच बरोबर नैसर्गिक आणि माननिर्मित अशा दोन प्रकारचा वारसा असतो.
४) संपूर्ण जगात गौरवलेली अशी ऐतिहासिक स्थळे भारतात आहेत.
  - ४) १) ऑलिंपिक, एशियाड ब्रिटिश राष्ट्रकुल, विंबल्डन यांसारखा स्पर्धामधून खेळल्या जाणाऱ्या क्रिकेट, फुटबॉल, लॉन टेनिस इत्यादी सामन्यांचे थेट प्रक्षेपण दूरदर्शन व अन्य वाहिन्यांवरून जगभर एकाचवेळी केले जाते.
२) ज्या देशांचा त्या खेळात काही सहभाग नाही असे प्रेक्षक सुद्धा त्या खेळांचा आनंद घेत असतात.
३) उदा. क्रिकेट विश्वचषक स्पर्धेत भारत अंतिम फेरीत पोहचल्यावर जगभरातील प्रेक्षकांनी सामना पाहिला.
४) या जगभराच्या प्रेक्षकांनी खेळांचे अर्थकारणच बदलून टाकले आहे.
५) हौशी खेळाडू शिकण्यासाठी सामने बघतात.
६) प्रेक्षक मनोरंजनासाठी खेळाचे सामने बघतात.
७) कंपनी जाहिरातींची संधी म्हणून सामन्यांकडे बघतात.
८) प्रेक्षकांना सामने समजावून देण्यासाठी निवृत्त खेळाडू येतात.
९) म्हणून विसाव्या व एकविसाव्या शतकात खेळांचे आंतरराष्ट्रीयीकरण झाले आहेत.
  - ५) १) 'लिओपोल्ड व्हॉन रांके' यांनी इतिहास संशोधनाची चिकित्सक पद्धती कशी असावी ते सांगितले.
२) मूळ दस्तऐवजाच्या आधारे प्राप्त झालेली माहिती ही सर्वाधिक महत्त्वाची आहे, यावर त्याने भर दिला.
३) ऐतिहासिक घटनांशी संबंधित असणाऱ्या सर्व घटनांची कागदपत्रे आणि दस्तऐवज यांचा कसून शोध घेणे अत्यंत महत्त्वाचे असल्याचे त्याने सांगितले. अशा पद्धतीने ऐतिहासिक सत्यापर्यंत पोहचता येणे शक्य आहे असे त्याने सांगितले.
४) म्हणून त्याच्या विचारांचा प्रभाव एकोणिसाव्या शतकातील इतिहास लेखनाच्या पद्धतीवर प्रामुख्याने दिसतो.
- प्र.३ आ) पुढील प्रश्नांची २५ ते ३० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)
- १) १) ग्रंथाच्या अखेरीस दिलेली त्या ग्रंथातील व्यक्ती, विषय, स्थळे व ग्रंथ यांची यादी, शब्द यांच्या याद्यांना सूची म्हणतात.
२) सूची सहसा अकारविल्हे असते.

- ३) ती त्या-त्या ग्रंथांच्या वाचकास मदत करणारी असते. उदा. मराठी नियतकालिकांची दाते यांनी सिद्ध केलेली सूची.
- २) १) मार्क्सवादी इतिहासकारांच्या लेखनात आर्थिक व्यवस्थेतील उत्पादनाची साधने, पद्धती आणि उत्पादनाच्या प्रक्रियेतील मानवी संबंध यांचा विचार मध्यवर्ती होता.
- २) प्रत्येक समाजातील घटनेचा सामान्य लोकांवर काय परिणाम होतो याचे विश्लेषण करणे हे मार्क्सवादी इतिहास लेखनाचे महत्त्वाचे सूत्र होते.

- ३) १) महाराष्ट्रात सांस्कृतिक वारसा सांगणारी अनेक ठिकाणे आहेत. उदा. अजिंठा लेणी, वेरूळ लेणी, गारापुरी (एलिफन्टा) लेणी, छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनस मुंबई, इत्यादी.
- २) सांस्कृतिक वारसा हा मानव निर्मित असतो. तो मूर्त आणि अमूर्त अशा दोन प्रकारचा असतो.

प्र.४ दिलेल्या उतान्याचे वाचन करून त्यावर आधारित प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- १) ऐतिहासिक घटनांच्या लिखित नोंदी करण्याच्या परंपरेची सुरुवात मेसोपेटोमियातील सुमेर संस्कृती मध्ये झाली.
- २) सुमेर संस्कृतीतील प्राचीन शिलालेखांचा संग्रह फ्रान्समधील लुव्र या जगप्रसिद्ध संग्रहालयात ठेवलेला आहे.
- ३) i) सुमेर संस्कृतीतील राजे व त्यांच्या संघर्षांच्या कहाण्या शिलालेखांमध्ये जतन केलेल्या आहेत.
- ii) त्यातील सर्वाधिक प्राचीन शिलालेख सुमारे ४५०० वर्षापूर्वी सुमेरमधील दोन राज्यांमध्ये झालेल्या युद्धाची नोंद करणारा असून, तो सध्या फ्रान्समधील लुव्र या जगप्रसिद्ध संग्रहालयात ठेवला आहे.

प्र.५ पुढीलप्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

- १) १) कलेच्या इतिहासाचे अभ्यासक पत्रकारितेच्या क्षेत्रात ही काम करू शकतात.
- २) तिथे कलावस्तूंचे मूल्य ठरवण्यासाठी ती कलावस्तू नकली नाही ना हे, पारखण्याची आवश्यकता असते. त्यासाठी कलेच्या इतिहासाचा सखोल अभ्यास असणाऱ्या तज्ज्ञांची आवश्यकता असते.
- ३) कलावस्तूंच्या खरेदी-विक्रीचे एक स्वतंत्र जग आहे.
- ४) सांस्कृतिक वारशांचे जतन आणि संवर्धन तसेच सांस्कृतिक पर्यटन ही आता नव्याने विकसित होणारी क्षेत्रे आहेत.
- ५) त्यामध्ये संग्रहालय आणि अभिलेखागार, ग्रंथालय आणि माहिती प्रसारणाचे तंत्रज्ञान, पुरात्त्विय संशोधन आणि भारतीय विद्या ही महत्त्वाची क्षेत्रे आहेत.
- २) १) पूर्वीच्या काळी राजाला एखादी बातमी संपूर्ण राज्यात पोहचवायची असेल तर त्यासाठी कित्येक दिवस लागत असत.
- २) पूर्वी गावोगावी दंडवी पिटवत असत.
- ३) एकाकडून दुसऱ्याला, दुसऱ्याकडून तिसऱ्याला अशा बातमीचा प्रवास व्हायचा.
- ४) इजिप्तमध्ये इसवीसन पूर्वकाळात सरकारी आदेशाचे कोरीव लेख सार्वजनिक ठिकाणी लावत असत.
- ५) सातव्या शतकात चीनमध्ये सरकारी सरकारी निवेदने सार्वजनिक ठिकाणी वाटत असत.
- ६) धर्मशाळांमध्ये उतरणारे प्रवासी, फिरस्ते तेथील स्थानिक लोकांना दूरवरच्या बातम्या रंगवून सांगत असत.
- ७) राजांचे प्रतिनिधी वेगवेगळ्या ठिकाणी असत. ते ताज्या बातम्या राजदरबारात पाठवत असत.
- ३) १) तमाशाहाशब्द मुळात पर्शियन भाषेतील आहे.
- २) चित्ताला प्रसन्नता देणारे दृश्य असा याचा अर्थ आहे.
- ३) विविध लोककला आणि अभिजात या कलांचे प्रवाह सामावून घेत अठराव्या शतकापर्यंत विकसित झाला.
- ४) पारंपरिक तमाशाचे दोन प्रकार आहेत. संगीत बारी आणि ढोलकीचा फड.
- ५) संगीत बारीमध्ये नाट्यापेक्षा नृत्य आणि संगीतावर अधिक भर दिला जातो.
- ६) प्राधान्याने नृत्य-संगीताचा समावेश असलेल्या तमाशात कालांतराने 'वग' या नाट्यरूपाचा समावेश केला गेला.
- ७) उत्स्फूर्त विनोदाच्या आधाराने वग रंगत जातो.
- ८) तमाशाच्या सुरुवातीला गण म्हणजे गणेशवंदना गायली जाते.
- ९) त्यानंतर गवळण सादर केली जाते.
- १०) तमाशाच्या दुसऱ्या भागात मुख्य नाटक म्हणजे वग सादर केला जातो.
- ११) इच्छा माझी पुरी करा आणि गाढवाचे लग्न यांसारखे मराठी रंगभूमीवर गाजलेले प्रयोग हे तमाशाचे आधुनिक स्वरूप दर्शवतात.

राज्यशास्त्र (20 marks)

प्र.६ दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा.

१) ब) १८ २) क) बहुपक्ष ३) ड) जनाधार क) शेतीचे उत्पादन वाढवून देश स्वावलंबी बनवणे

प्र.७ पुढील विधाने चूक की बरोबर ते सकारण स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

१) हे विधान बरोबर आहे; कारण –

१) सामाजिक न्याय व समता प्रस्थापित करणे हे लोकशाहीचे ध्येय असते.

२) कोणताही भेदभाव न करता सर्वांन विकासची समान संधी दिल्याने सर्व सामाजिक घटक मुख्य प्रवाहात सामील होतात.

३) लोकशाहीत सर्व समाजघटकांनी सामावून घेण्याची प्रक्रिया होत असल्यामुळे समाजातील संघर्षही कमी होतात.

२) हे विधान बरोबर आहे; कारण –

१) बहुमताने अधिकारावर आलेले सरकार मुदतीआधीच पक्षफुटीमुळे अल्पमतात येऊ शकते.

२) काही वेळा एका पक्षाला बहुमत मिळाले नसल्यास दोन किंवा अनेक पक्षांची आघाडी करून सरकार स्थापन केले जाते.

परंतु मुदतीआधीच आघाडीत फूट पडून सरकार अल्पमतात येते.

३) अल्पमतात आलेल्या सरकारला राजीनामा द्यावा लागतो. अशा वेळी पर्यायी सरकार स्थापन करण्याची शक्यता

नसल्यास लोकसभा वा विधानसभा मुदतपूर्व बरखास्त करावी लागते. अशा परिस्थितीत निवडणूक आयोगाला मध्यावधी निवडणुका घ्याव्या लागतात.

३) हे विधान बरोबर आहे; कारण –

१) राजस्थानसारख्या वाळवंटी प्रदेशात डॉ. राजेंद्रसिंह राणा यांनी नद्या पुनरुज्जीवित केल्या.

२) 'तरुण भारत संघ' ही संघटना स्थापून शेकडो गावांमध्ये 'जोहड' म्हणजे मातीचे बंधारे घालून नद्या अडवल्या.

३) देशभर पदयात्रा काढून जलसंवर्धन, वन्यजीवन संवर्धन, नद्या पुनरुज्जीवित करणे अशा मोहिमा राबवल्या.

४) डॉ. राणा यांनी देशभर ११ हजार 'जोहड' बांधले. सतत ३१ वर्षे केलेल्या या जलक्रांतीमुळे त्यांना 'भारताचे जलपुरुष' या नावाने ओळखले जाते.

प्र.८ अ) पुढील संकल्पना स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

१) माहितीचा अधिकार –

१) शासनाने केलेल्या व्यवहारांची माहिती जनतेला मिळावी, शासन आणि जनता यांच्यात सुसंवाद साधला जाऊन परस्परांविषयी विश्वास वाढावा यासाठी २००५ साली शासनाने माहितीचा अधिकार नागरिकांना दिला.

२) गोपनीयतेच्या नावाखाली शासकीय कारभारातील गैरप्रकार या अधिकारामुळे दडपले जाऊ शकत नाहीत.

३) शासनाचा कारभार पारदर्शी होण्यास आणि आपण जनतेला उत्तरदायी आहोत, याची जाणीव या अधिकारामुळे शासनाला होते.

४) माहितीच्या अधिकारामुळे लोकशाही आणि नागरिकांचे अधिकार यांचे सक्षमीकरण झाले. शासनाच्या कारभारातील गोपनीयता कमी होऊन शासनाचे व्यवहार खुले व पारदर्शी होण्यास मदत झाली आहे.

२) पक्षपद्धती -

१) ज्या देशात दीर्घकाळ एकाच पक्षाच्या हाती सत्ता असते आणि अन्य पक्षांचे अस्तित्व नसते किंवा त्यांचा प्रभाव नसतो; त्या पद्धतीला 'एकपक्षीय पद्धती' असे म्हणतात. चीन मध्ये ही पद्धती अस्तित्वात आहे.

२) काही देशांत दोन पक्ष प्रभावी असतात व ते आलटून-पालटून स्वतंत्रपणे सत्तेवर येतात, तेव्हा त्या पद्धतीला 'द्विपक्ष पद्धती' असे म्हणतात. ही पद्धती अमेरिका, इंग्लंड येथे आहे.

३) जेथे अनेक पक्ष अस्तित्वात असून ते एकमेकांशी सत्तास्पर्धा करतात, सर्वांचा कमी-अधिक राजकीय प्रभाव असतो; अशा पद्धतीला 'बहुपक्षीय पद्धती' असे म्हणतात. ही पद्धती भारतात आहे.

४) बहुपक्षीय पद्धतीमध्येच लोकशाही विकसित होते.

३) राजकारणाचे गुन्हेगारीकरण

१) राजकीय व्यवस्थेत गुन्हेगारी प्रवृत्तींचा समावेश होणे, म्हणजेच राजकारणाचे गुन्हेगारीकरण होय. हे गुन्हेगारीकरण विविध मार्गांनी होत असते.

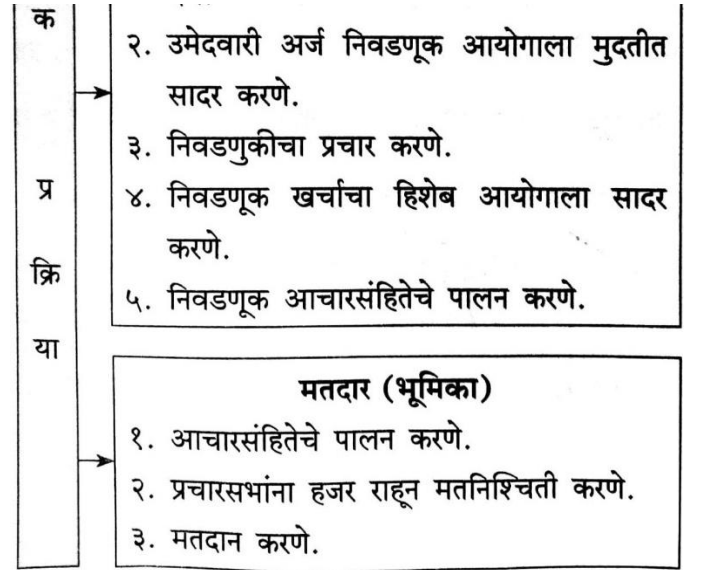
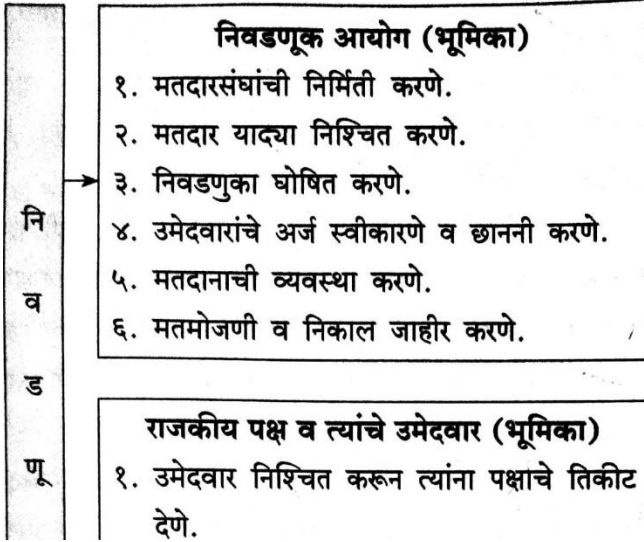
२) पैसा आणि गुंडगिरी यांच्या जोरावर पक्ष किंवा उमेदवार मतदारांमध्ये दशहत्त निर्माण करतात.

३) निवडणुकांच्या काळात हिंसाचार घडवून आणतात. राजकीय पक्ष अशा प्रभावशाली व्यक्तींना निवडणुकीचे तिकीट देतात.

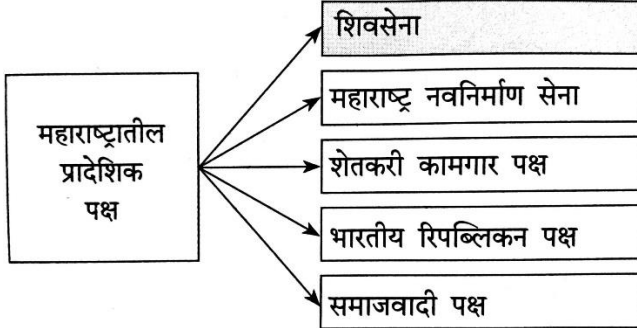
४) असे उमेदवार निवडून आल्यावर पुन्हा हीच कामे करतात. आर्थिक घोटाळे करतात. विरोधकांना त्रास देतात. काही वेळा त्यांच जीवही घेतात. राजकारणाचे गुन्हेगारीकरण झाले की लोकशाही कमकुवत होते.

प्र.८ ब) दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा. (कोणतेही दोन)

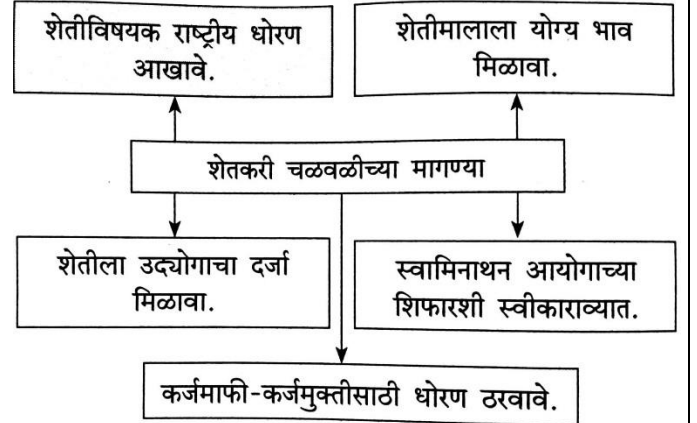
१) पुढील संकल्पनाचित्रे पूर्ण करा.

२) पुढील संकल्पनाचित्रे पूर्ण करा.

३) पुढील संकल्पनाचित्रे पूर्ण करा.

प्र.९ पुढील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

१) नागरिकांचे अधिकार आणि लोकशाही व्यवस्था यांच्यासंबंधात भारतीय न्यायालयांनी वेळोवेळी दिलेल्या निर्णयांतून आपली पुढील महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावलेली आहे -

१) संविधानाचा अर्थ लावताना संविधानाची मूळ उद्दिष्टे आणि संविधानकारांचे हेतू यांन न्यायालयांनी नेहमीच प्राधान्य दिले.

२) सामाजिक न्याय व समता या उद्दिष्टांच्या दिशेने प्रगती करण्यात न्यायालयांनी महत्त्वपूर्ण निर्णय दिले.

३) संविधानातील तरतुदींमध्ये बदल करण्याचा अधिकार मान्य करतानाच तिच्या मूळ चौकटीला धक्का लागणार नाही;

अशी भूमिका घेतली.

४) खाजगीपणाचा हक्क हा मूलभूत हक्क असल्याचा निर्वाळा दिला.

२) मतपत्रिकांऐवजी बॅटरीवर चालणाऱ्या ईव्हीएम मशीनच्या वापरामुळे देशाला पुढील फायदे झाले –

१) प्रत्येक निवडणुकीत मतपत्रिकांसाठी लागणाऱ्या कित्येक टन कागदाची बचत झाली.

२) कागद तयार करण्यासाठी लागणाऱ्या लाकडाची बचत झाल्याने तेवढी वृक्षतोड थांबली, त्यामुळे पर्यावरणाचे संरक्षण झाले.

३) मशीनवर उपलब्ध असलेल्या NOTA च्या सोईमुळे कोणत्याही उमेदवाराला मत द्यायचे नसेल, तर हा पर्याय उपलब्ध झाला.

४) दिव्यांग व्यक्तींनाही मतदान करणे सोईचे झाले.

५) निवडणुकांचे निकाल लवकर लागू लागल्याने कर्मचारी, पोलीस व एकूण व्यवस्थेचा ताण कमी झाला.

३) १९८५ साली स्थापन झालेल्या आसाम गण परिषदेची पुढील उद्दिष्टे आहेत –

१) आसामचे सांस्कृतिक, भाषिक व सामाजिक वेगळेपण जपणे.

२) आसामच्या आर्थिक विकासासाठी प्रयत्न करणे.

३) आसामतील निर्वसितांचे प्रश्न सोडवणे.

४) आसामच्या सर्वांगीण विकासासाठी १९८५ साली सरकारशी वाटाघाटी करून 'आसाम करार' करण्यात आला.

४) जागतिक पातळीवर लोकशाहीसमोर पुढील आव्हाने आहेत –

१) लष्करी राजवटींचा फार मोठा धोका जगभरातील लोकशाही देशांसमोर आहे.

२) लोकांचे हक्क आणि स्वातंत्र्य अबधित ठेवणाऱ्या खऱ्या लोकशाहीचा प्रसार करणे.

३) केवळ राजकीय लोकशाही नव्हे; तर खऱ्या लोकशाहीची अंमलबजावणी करणे.

४) लोकशाहीची पाळेमुळे खोलवर रुजवणे.

*This question paper is for practice purpose only.